

Sinikka Huhtala

25.11.2011

Muistio sarjahoitomaksusta / asiakasmaksuasetus 11 § / marraskuu 2011

Sarjahoidosta

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulainsäädäntö on säädetty jo vuonna 1992. Sen jälkeen lainsäädäntöön on tehty useita muutoksia, joilla on muutettu sekä lainsäädännön rakennetta että maksujen suuruutta. Koska lainsäädäntö on vanhaa, se kuvaa valmisteluajankohdan aikana käytössä ollutta toimintaa ja toimintatapoja. Myös erikoissairaanhoidon ja terveyskeskusten yhteistoiminta ja toimintatavat ovat muuttuneet hoidon porrastuksen myötä. Terveyskeskukset ovat ottaneet yhä enemmän vastuuta erikoissairaanhoidotason palveluiden järjestämisestä terveyskeskuksen omana toimintana tai ostopalveluna. Tästä huolimatta lainsäädäntöä ei ole muutettu.

Kun voimassa olevaa lainsäädäntöä on noudatettava siihen asti, kunnes säännöksiä muutetaan, on jäljempänä annettu tulkintaohje laadittu nyt voimassa olevien säännösten mukaan.

Vuoden 2012 alusta voimaan tulleeseen säännökseen on tehty laintarkistuksen esittämä muutos, jolla ei ole vaikutusta säännöksen asiasisältöön. Siten tämän muistion asiasisältö on sama kuin joulukuussa 2009 julkaistussa muistiossa.

Vuoden 2012 alusta voimaan tulevat indeksikorotukset, eivät muuta sarjahoidosta perittävää 7,50 euron suuruista maksua hoitokerralta.

Sarjahoitoa koskeva lainsäädäntö

Sarjassa annettava hoito

Asiakasmaksuasetuksen 11 §:ssä säädetään sarjahoidosta ja sarjahoidosta perittävästä maksusta. Asetuksen mukaan sarjassa annettavasta hoidosta kuten jatkuvasta dialyysihoidosta, lääkinnällisestä kuntoutuksesta, hyposensibilisaatio-, puhe- ja äänihäiriö-, säde- ja sytostaattihoidosta tai muusta vastaavasta hoidosta, voidaan periä enintään 7,50 euroa hoitokerralta 1.1.2012 lukien (1147/2011). Maksu saadaan kuitenkin periä enintään 45 hoitokerralta kalenterivuodessa.

Edellä säädettyä maksua ei saa periä alle 18-vuotiaalle annetusta hoidosta eikä terveyskeskuksessa annetusta hyposensibilisaatio-, puhe- ja äänihäiriö-, säde- ja sytostaattihoidosta tai muusta vastaavasta hoidosta.

Sarjahoidon määritelmä

Erikoissairaanhoidolaissa, kansanterveyslaissa eikä asiakasmaksulainsäädännössä ole säädetty sarjahoidon käsitteestä. Sarjahoito terveydenhuollossa määrittyy terveydenhuollon ammattihenkilön antaman asianmukaisen hoidon perusteella.

Tähän perustuen sarjahoidon määritelmänä on pidetty hoitoa, joka toistuu samanlaisena lyhyehköin väliajoin; ts. hoitojen väliin jäävä aika ei voisi olla viikkoja. Kun asetuksen valmisteluasiakirjoissa todetaan esimerkiksi sarjahoidosta jatkuva dialyysihoito, dialyysihoito toteutetaan yleensä useampia kertoja viikossa. Fysioterapiahoidoja toteutetaan yleensä 1–2 krt/vko.

Tähän perustuen sarjahoito määritellään seuraavasti:

- hoito toteutetaan samankaltaisena tai lähes samankaltaisena vähintään 3 kertaa, joka siis muodostaa sarjan ja
- hoitojen väliin jäävä aika ei ylitä kahta viikkoa tai jos
- hoidollisista syistä hoito toistetaan harvemmin kuin kerran kahdessa viikossa.

Suosittelavaa on, että kunta ja kuntayhtymä tekee päätöksen siitä, mitä hoitoja toteutetaan sarjahoidona ja mitkä tilanteet ovat joko poliklinikkakäyntejä tai terveyskeskuskäyntejä taikka terveyskeskuksessa järjestettävää fysikaalista hoitoa, josta säädetään asiakasmaksuasetuksen 7 §:n 4 momentissa.

Sarjahoidosta perittävä enimmäismaksu ja enimmäiskertakäyntimäärä kalenterivuodessa

Sarjahoidosta voidaan periä 18 vuotta täyttäneeltä enintään 7,50 euroa käyntikerralta 1.1.2012 lukien. Maksu saadaan kuitenkin periä enintään 45 hoitokerralta kalenterivuodessa. Hoitokertamäärä lasketaan yhteen eri hoitokerroista ja erilaisista sarjahoidona toteutavista hoidoista sekä terveyskeskuksessa että erikoissairaanhoidossa.

Sarjahoitoa järjestetään sekä terveyskeskuksissa että erikoissairaanhoidossa. Sarjahoidon määritelmä on sama sekä terveyskeskuksessa että erikoissairaanhoidossa. Voimassa oleva asiakasmaksuasetuksen 11 § määrää palvelun käyttäjiltä perittävät maksut.

Asiakasmaksulainsäädäntöön perustuen palvelun käyttäjältä perittävät asiakasmaksut määräytyvät sen mukaan, järjestetäänkö palvelu erikoissairaanhoidossa vai terveyskeskuksessa. Sama palvelu voi olla erikoissairaanhoidossa maksullista, mutta maksutonta terveyskeskuksessa.

Sarjahoito erikoissairaanhoidossa

Erikoissairaanhoidon järjestetään sairaanhoitopiirien toimintayksiköissä. Terveyskeskusten erikoislääkärijohtoiset sairaalat rinnastetaan erikoissairaanhoidon.

Sarjassa annettava hoito määritellään asiakasmaksuasetuksen 11 §:ssä. Asetuksen mukaan sarjassa annettavaa hoitoa on:

- jatkuva dialyysihoito
- lääkinnällinen kuntoutus
- hyposensibilisaatio-, puhe- ja äänihäiriö-, säde- ja sytostaattihoito tai
- muu vastaava hoito.

Muu vastaava hoito arvioidaan sen perusteella vastaako annettava hoito lääkinnällistä kuntoutusta, hyposensibilisaatio-, puhe- ja äänihäiriö- sekä sytostaattihoitoa. Kunnan ja kuntayhtymän on perusteltua tehdä päätös siitä, mitä muita toistuvia hoitoja pidetään edellä mainittuina vastaavina hoitoina ja joita sen vuoksi pidetään sarjahoidona. Muu vastaava hoito ei voi olla esimerkiksi haavan hoito.

Terveyskeskuksen erikoislääkärijohtoinen sairaala

Terveyskeskuksen erikoislääkärijohtoisessa sairaalassa voidaan sarjahoidon maksua periä samassa laajuudessa kuin erikoissairaanhoidossa, jos järjestettävä sarjahoito on erikoislääkärijohtoisesta toiminnan yhteydessä.

Terveyskeskuksen erikoislääkärijohtoisina sairaaloina pidetään terveyskeskusten sairaaloita, joissa oli erikoislääkärijohtoisesta toimintaa kansanterveyslain voimaan tullessa 1.4.1972 ja niitä terveyskeskuksia, joihin on siirretty sairaanhoitopiiristä aluesairaala tai muu sairaala ja joissa jatkuu erikoislääkärijohtoinen toiminta.

Jotta sarjahoidon maksua voidaan periä samoin perustein kuin erikoissairaanhoidossa, sarjahoidon tulee olla erikoislääkärijohtoisesta toiminnan yhteydessä.

Sarjahoito terveystieteiden keskuksessa

Terveystieteiden keskuksella tarkoitetaan kansanterveyslain 15 §:ssä tarkoitettua terveystieteiden keskuksena.

Terveystieteiden keskuksessa asiakasmaksuasetuksen 11 §:n 2 momentin mukaan sarjahoidosta perittävä asiakasmaksu on säännöksen perusteella hyvin rajoitettua. Valtioneuvoston esitelylistan 9.10.1992 muistiossa 2.10.1992 määritellään sarjahoitoa seuraavasti:

Sarjassa annettavalla hoidolla tarkoitetaan suunnitellusti useita kertoja toistuvaa hoitoa, kuten dialyysihoidoa, fysioterapiaa ym.

Terveystieteiden keskuksessa saa siten periä maksuja vain seuraavista sarjahoidoista

- dialyysihoidosta
- lääkinällisestä kuntoutuksesta sekä
- näitä vastaavista hoidoista.

Asiakasmaksuasetuksen säännökset eivät rajoita palvelujen järjestämistä terveystieteiden keskuksessa. Kansanterveyslain nojalla annettu asetus lääkinällisestä kuntoutuksesta säätää, mitä lääkinälliseen kuntoutukseen kuuluu, ja mitä palveluita terveystieteiden keskuksessa tulee järjestää ottaen huomioon hoidon porrastuksen erikoissairaanhoidon kanssa. Lääkinällisestä kuntoutuksesta annettu asetus (1015/1991) tullaan jatkossa korvaamaan uudella terveydenhuoltolain nojalla annettavalla asetuksella.

Asiakasmaksulainsäädäntö kuitenkin rajoittaa toistaiseksi asiakasmaksujen perimisen vain edellä tarkoitettuihin hoitoihin. Terveystieteiden keskuksessa järjestettävä sarjahoito, josta voidaan periä asiakasmaksu, rajautuu siten lähinnä lääkintävoimistelijan ja kuntohoitajan antamiin hoitokäytäntöihin.

Lääkinällistä kuntoutusta vastaavana hoitona ei voida pitää esimerkiksi haavan hoitoa.

Yksilökohtainen fysikaalinen hoito terveystieteiden keskuksessa

Asiakasmaksuasetuksen 7 §:n 4 momentissa säädetään terveystieteiden keskuksessa yksilökohtaisesta fysikaalisesta hoidosta perittävästä maksusta.

Fysikaalisella hoidolla tässä yhteydessä tarkoitetaan kuntoutukseen ja lääkinälliseen kuntoutukseen verrattavaa toimintaa, kuten esimerkiksi reumapotilaan kylmähoitoa. Toiminta voi toistua 1–2 kertaa, joten se ei muodostu sarjahoidoksi. Lisäksi toiminnan sisältö voi olla pääsääntöisesti erilainen, jos hoitokertoja olisi useampi kuin yksi.

Terveystieteiden keskuksessa järjestetystä fysikaalisesta hoidosta voidaan periä enintään 7,50 euroa käyntikerralta. Maksun perimiselle ei ole säädetty ikärajoja.

Eri toimintojen määrittelystä sarjahoidoksi terveystieteiden keskuksessa ja erikoissairaanhoidossa

Jalkahoito

Lääkinällisenä kuntoutuksena voidaan pitää myös jalkahoitoa silloin, kun kysymyksessä on hoitavan lääkärin määräämä hoito ja sen toteuttaa terveydenhuollon ammattihenkilö tai nimikesuojattu ammattihenkilö. Tällöin tarkoituksena on erityisesti estää, parantaa tai pysäyttää sairauden aiheuttamia vaurioita jaloissa; esimerkiksi diabetes, reuma jne.

Jos kuntouttavana ja lääkinällisenä kuntoutuksena annettava jalkahoito sisältyy potilaalle laadittuun hoitosuunnitelmaan, voidaan sitä pitää sarjahoidona, josta voidaan periä sarjahoidon maksu sekä erikoissairaanhoidossa että terveystieteiden keskuksessa, vaikka hoitoa toteutettaisiinkin pitemmin aikavälein kuin 2 viikkoa.

Ryhmäkuntoutus

Sarjahoitona järjestettävä kuntoutus ja lääkinällinen kuntouttaminen voidaan järjestää osaksi ryhmäkuntoutuksena ja osaksi yksilöllisenä kuntouttamisena.

Ryhmässä tapahtuvassa kuntoutuksessa tulee jokaisella henkilöllä olla oma, henkilökohtainen hoitosuunnitelma, jota toteutetaan samoin perustein kuin jos hoito toteutettaisiin yksilökuntoutuksena. Edellytyksenä on, että jokaisesta käynnistä tulee merkintä jokaisen henkilön omiin potilasasiakirjoihin.

Asiakasmaksuasetuksen 11 §:ssä säädettyä sarjahoidon maksua voidaan periä silloin kun kuntouttaminen ja lääkinällinen kuntoutus suoritetaan osaksi ryhmässä. Ryhmäkuntoutukseen otetaan henkilöitä, joilla on hoitavan lääkärin antama lähete/ohjaus lääkinälliseen kuntoutukseen.

Suonen- ja nivelen sisäiset lääkehoidot

Suonensisäisiä hoitoja ovat mm. antibioottihoidot. Hoitokertoja voi olla useampikin vuorokauden aikana. Hoito saattaa joissakin tilanteissa jatkua pidempäänkin, jopa kuukausia. Joissakin tilanteissa potilas viipyy yksikössä useampia tunteja tarkkailussa, joissakin tilanteissa potilas lähtee "pistoksen" saatuaan kotiin.

Asiakasmaksuasetuksen 11 §:n sanamuodosta johtuen, terveyskeskuksessa ja erikoissairaanhoidossa asiakasmaksut määräytyvät eri tavalla, vaikka kysymys olisikin täsmälleen samasta toimenpiteestä.

Erikoissairaanhoido

Erikoissairaanhoidossa suonen- ja nivelen sisäiset lääkehoidot ovat asiakasmaksuasetuksen 11 §:n mukaan sarjahoitoa, jos sarjahoidon edellytykset täyttyvät.

Edellä olevan perusteella erikoissairaanhoidossa voidaan suonen- ja nivelen sisäisestä lääkehoidosta periä sarjahoidon maksua 18 vuotta täyttäneeltä.

Jos hoitava lääkäri pitää perusteltuna sitä, että henkilö on asiakasmaksuasetuksen 13 §:ssä tarkoitetussa päivä- tai yöhoidossa suonen- ja nivelensisäisen lääkehoidon vuoksi, hoidosta peritään päivä- ja yöhoidon maksua 15,10 €/hoitopäivä.

Terveyskeskus

Terveyskeskuksessa ei voida suonen- ja nivelen sisäisistä lääkehoidoista asiakasmaksuasetuksen 11 §:n sanamuodosta johtuen, periä sarjahoidon maksua.

Sen sijaan terveyskeskuksessa voidaan periä joko terveyskeskusmaksu, jos suonen- ja nivelen sisäisen lääkehoidon antaa lääkäri. Terveyskeskusmaksu peritään asiakasmaksuasetuksen 7 §:n 1 momentin mukaan. Nämä käyntikerrat kerryttävät vuosittain perittävää kolmea maksullista käyntimäärää. Jos terveyskeskuksessa on käytössä vuosimaksu, voidaan käynnistä periä vuosimaksu, jollei sitä ole vielä käyntivuonna maksettu.

Jos hoitava lääkäri pitää perusteltuna sitä, että henkilö on asiakasmaksuasetuksen 13 §:ssä tarkoitetussa päivä- tai yöhoidossa suonen- ja nivelensisäisen lääkehoidon vuoksi, hoidosta peritään päivä- ja yöhoidon maksua 15,10 €/hoitopäivä.

Ryhmätoimintaterapia tai vastaava

Terveyskeskus voi järjestää ryhmässä tapahtuvaa terapiatoimintaa, kuten allasjumbppaa, niska- ja selkäjumbppaa tai muuta vastaavaa toimintaa, jossa järjestettävä terapia on pääsääntöisesti samanlaista kaikille osallistujille; ts. toimintaa ei ole rakennettu yksilöllisesti. Terveyskeskuksen terveydenhuollon ammattihenkilöt voivat lääkärin kehotuksesta ja muutoin palveluiden yhteydessä kutsua henkilöitä, joilla on erilaisia oireita ja alkavia sairauden merkkejä mukaan tällaiseen toimintaan. Tällaista toimintaa ei säädetä kansanterveyslaissa eikä terveydenhuoltolaissa terveyskeskuksen tehtäväksi.

Jos tällainen palvelu hyväksytään toteutettavaksi, toiminnasta voidaan periä asiakasmaksulain 2 §:n nojalla enintään aiheutuneiden kustannusten mukainen asiakasmaksu. Maksu ei voine käytännössä olla suurempi kuin sarjahoidon maksu. Asiakasmaksulain 2 §:n nojalla määrätty asiakasmaksu ei kerrytä henkilön vuotuista maksukattoa.

Henkilön osallistuminen terveyskeskuksen henkilökunnan ohjauksesta tällaiseen toimintaan edellyttää, että asiasta tehdään asianmukaiset merkinnät henkilön potilasasiakirjoihin.

Tällaisen toimintamuodon ottaminen terveyskeskuksen toiminnaksi edellyttää, että siitä tehdään päätös. Päätöksessä todetaan toimintaperiaatteet, toiminnasta vastuussa olevat henkilöt ja toiminnasta perittävät asiakasmaksut. On huomattava, että tällainen toiminta ei ole lääkinnällistä kuntouttamista. Asiasta tulee informoida mukaan tulevia henkilöitä erikseen ja kertomalla toiminnasta perittävistä asiakasmaksuista.

Ostopalvelut

Jos terveyskeskus tai sairaanhoitopiiri ostaa palvelun käyttäjälle palveluita yksityiseltä sektorilta, toimintaa pidetään omana toimintana ja siitä peritään asiakasmaksulain 12 §:n nojalla samat maksut kuin jos toiminta olisi järjestetty omana toimintana.

Ostopalveluissa toimitaan ns. bruttoperiatteen mukaan. Palvelun ostaja, terveyskeskus tai sairaanhoitopiiri, ostaa palvelut yksityiseltä palvelun tuottajalta sopimastaan hinnasta. Palvelun ostaja, terveyskeskus tai erikoissairaanhoito, perii palvelun käyttäjältä asiakasmaksut sen mukaan kun niitä asiakasmaksulainsäädännön ja mahdollisesti kunnan tai kuntayhtymän tekemän maksupäätöksen (vain asiakasmaksun alentaminen on mahdollista) mukaan on päätetty periä.

Yhteenveto

Sosiaali- ja terveysministeriö antaa sitovat soveltamisohjeet asiakasmaksulainsäädännön soveltamisesta asiakasmaksuasetuksen 34 §:n nojalla.

Tätä muistiota laadittaessa on kuultu sosiaali- ja terveysministeriötä.